

Het Verhaal van Woerden

Verhaal 33

Coöperaties: van en voor ons!

Samen sterk

Rond 1900 ontstaan de eerste coöperatieve verenigingen. Die beheren bedrijven, banken, of bijvoorbeeld een verzekeringsmaatschappij. De vereniging is er voor de leden. Samen kunnen ze voordelen krijgen. Zoals bij het inkopen van goederen, het spreiden van risico's en het exploiteren van gezamenlijk bezit. Deze samenwerkingsvorm komt uit Engeland overwaaien. Daar gaat het vooral om winkels, waarbij de leden goedkoper uit zijn dan niet leden. Coöperaties bestaan nog steeds. Je vindt ze veel in de zakelijke dienstverlening, maar ook in de landbouw en de industrie.

Woerden ligt niet op kop

In Nederland begint vanaf 1890 'de coöperatieve' al snel door te dringen in de zuivelindustrie, zo niet in Woerden. Er zijn veel zuivelbedrijven maar die blijven particulier bezit. De eerste coöperatieve organisaties ontstaan hier in de sector van de banken en van de brandverzekering. Bij de banken zien we in 1871 al een spaarbank van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, maar kredietverlening blijft dan toch nog een zaak van notarissen en zaakwaarnemers. Zij leggen verbinding tussen zij die geld nodig hebben en hen die het willen uitlenen. Na 1900 ontstaan ook hier Boerenleenbanken. Eerst in Harmelen (1908), dan in Kamerik (1909), vervolgens in Zegveld en de Meije (1910) en tenslotte pas in 1916 ook in Woerden. Vanaf de jaren zeventig van de twintigste eeuw gaan die banken op in grotere, landelijk werkende organisaties.

De "Onderlinge"

Ook voor het verzekeren tegen brandschade komen er verenigingen, die vaak 'de Onderlinge' worden genoemd. In 1909 ontstaan Onderlinge Brandwaarborgmaatschappijen in Harmelen, Kamerik en Zegveld. Een jaar later zijn Barwoutswaarder, Rietveld, Waarder en Lange Ruige Weide aan de beurt. Enkele van deze coöperatieve organisaties bestaan nog altijd.

Coöperatieve winkels

Met coöperatieve winkels wil het in Woerden niet zo lopen. Vaak komen die initiatieven uit de politiek linkse hoek en die heeft rond 1900 in Woerden vrijwel geen aanhang. Maar in 1919 duikt de succesvolle winkel coöperatie "Elkander Trouw" op, bedoeld voor zowel protestante als katholieke arbeiders. De coöperatie kan kruidenierswaren goedkoop inkopen en dus ook goedkoop verkopen aan de leden. De winkel staat eerst in de Havenstraat en later in de Kerkstraat, op nummer 6. De organisatie houdt het uit tot aan de jaren zestig van de vorige eeuw. Dan wordt ze uit de markt gedrukt door de opkomst van de supermarkten, die vaak behoren tot landelijke ketens.

Samenwerken in de landbouw

Er komen nog andere coöperaties bij. In Kamerik en Zegveld gaan boerenbedrijven vanaf 1948 gezamenlijk landbouwwerktuigen en-machines inkopen. De "Samenwerking" in Kamerik is inmiddels ter ziele maar de *Coöperatieve Vereniging tot Exploitatie van Werktuigen en Machines "Ons Belang" U.A.* bestaat nog steeds. Ook in Woerden zie we een vergelijkbare ontwikkeling. In 1947 wordt de Coöperatieve Aan- en Verkoopvereniging Woerden opgericht. Later verandert de plaatsaanduiding in "De Rijnstreek". Deze organisatie koopt voor de leden mest in, evenals veevoeder en allerlei werktuigen. Het is een groot succes en daardoor moet het bestuur al snel besluiten om de werktuigen-activiteiten te verzelfstandigen. De "Coöperatie", zoals hij in Woerden gaat heten, legt zich dan toe op veevoerders. Tot de jaren 80 van de vorige eeuw blijft deze vereniging bestaan en domineert de enorme silo de skyline van Woerden. Dan gaat het geheel op in Cavo-Latuco en aan het begin van de 21^e eeuw verdwijnt ook de silo op het terrein aan de Barwoutswaarder 7-9. Cavo-Latuco is een coöperatie van de Coöperatieve Vereniging Cebeco-Handelsraad en is op 1 juni 1989 ontstaan door een fusie tussen Coöperatieve Aan- en Verkooporganisatie Rijnstreek-Midland B.A. te Woerden (Cavo Rijnstreek-Midland) en Latuco te Haarlem. Cavo Rijnstreek-Midland is in 1982 ontstaan als gevolg van een fusie tussen Cavo Rijnstreek te Woerden en Coöperatieve Landbouwvereniging Midland B.A. te Utrecht. Cavo-Latuco houdt in 2002 op te bestaan.

Veiling

Tenslotte is er nog het bijzondere verhaal van de veilingvereniging. Op 19 maart 1919 komen 28 kwekers van groenten en fruit uit Woerden en omgeving bij elkaar in het hotel Zomerzorg aan de Meulmansweg. Ze richten de Coöperatieve Veilingvereniging "Woerden en Omstreken" op. Een belangrijk initiatiefnemer is de heer J.J. Talsma, burgemeester van Kamerik en Zegveld. Eerst legt men zich toe op het kweken van groenten, waar na de Eerste Wereldoorlog veel behoefte aan is. Later verandert het karakter van deze coöperatieve vereniging tot een veiling voor fruit. De eerste veilingen vinden dan plaats in hotel 'De Eenhoorn' aan de Utrechtsestraatweg. Later neemt men een loods aan de Singel in gebruik en in 1928 komt er een echt veilinggebouw, gelegen aan de Oudelandseweg. Het succes van de veiling wisselt gedurende de ongeveer veertig jaar van haar bestaan. In de beste jaren zijn er acht tot tien mensen in dienst. In 1959 verhuist de veiling nog naar een nieuw gebouw aan de Johan de Wittlaan,

voorzien van een loods, woningen en een koelhuis. Inmiddels passeren naast fruit nu ook groenten en eieren het oog van de veilingmeester. Maar de verhuizing blijkt de inleiding tot het einde. De fruitteelt rond Woerden stort in elkaar. In 1968 moet het bestuur besluiten om de vereniging op te doeken. Het nieuwe gebouw is dan al een paar jaar in gebruik als sporthal en wordt daarna verkocht aan een landbouwmechanisatie bedrijf.

Meer weten?

Algemeen:

- Sluyterman, K. e.a. *Het coöperatieve alternatief: honderd jaar Rabobank 1898-1998* (Den Haag, 1998)
- Kuperus, R. *Opkomst en ontwikkeling der landbouwcoöperatie* (1930)

Woerden en omgeving:

- Ellenbroek, Hans *10 jaar Cavo Latico: 100 jaar coöperatieve land- en tuinbouwverenigingen in West- en Midden Nederland* (z.pl, 1999)
- Es, J.T. van "Een eigen bank" en "Verzekerd tegen brand" in *Terugblik op Kamerik: leven tussen Kruipin en Oudendam 1857-1988* (Woerden, 1992), pp. 108-110
- Es, Jan van "Verzekerd tegen brand" en "Verbeetering van het landbouwbedrijf" in *Bouwen op het verleden: 1000 jaar Zegveld* (Zegveld, 1995), pp. 143-146

Rechten

Het geheel of gedeeltelijk overnemen van de tekst is toegestaan onder vermelding van "Bron: Het Verhaal van Woerden".